

Lunds Universitet
Sociologiska Institutionen

KAN BIDRAGSBROTT ANSES VARA EKONOMISK BROTTSLIGHET?

- Om definitionsproblematiken kring begreppet ekonomisk brottslighet

Författare: Helena Sjöblom
Kriminologikandidatprogrammet, inriktning kriminologi-sociologi
Kandidatuppsats: SOCK01 15 Hp
Höstterminen 2011
Handledare: Bo Isenberg

Abstrakt

Författare: Helena Sjöblom

Kriminologikandidatprogrammet, inriktning kriminologi-sociologi

Kandidatuppsats: SOCK01 15 Hp

Höstterminen 2011

Handledare: Bo Isenberg

Idag bygger den kriminologiska forskningen om ekonomisk brottslighet inte på en enhetlig definition av begreppet. Denna uppsats har till syfte att problematisera etablerade kriminologiska definitioner av ekonomisk brottslighet för att ge en bättre förståelse av definitionsproblematiken. Definitioner av ekonomisk brottslighet har här granskats utifrån en begreppsanalys för att på så sätt fastställa definitionernas fokus, avgränsningar och syften. Till skillnad från den tidigare forskningen studeras definitionerna här utifrån ett konkret sammanhang, nämligen bidragsbrottslighet, vilket kommer att illustrera definitionernas oenighet, och det blir tydligare hur problematiken kan påverka den kvalitativa kriminologiska forskningen negativt. För om forskningen inte har en enhetlig definition att förhålla sig till, kan resultaten mellan studierna inte jämföras, och det går inte att fastslå hur den ekonomiska brottsligheten utvecklas eller fastställa dess omfattning. För att den kvalitativa forskningen kring ekonomisk brottslighet ska kunna gå framåt tror jag att det är bättre att enas om en rymlig definition, vilket ger utrymme för att nya brottskategorier uppkommer. Oenigheten påverkar inte bara forskningen utan även utredningsarbetet av den ekonomiska brottsligheten i Sverige. Idag är det den allmänna åklagarmyndigheten som utreder bidragsbrottslighet. Ekobrottsmyndigheten kopplas endast in i de fall som rör den organiserade brottsligheten eller annan form av ekonomisk brottslighet. Om bidragsbrottslighet entydigt skulle anses vara ekonomisk brottslighet skulle brottskategorin utredas av Ekobrottsmyndigheten. Genom att vidga begreppet ekonomisk brottslighet till att även omfatta brott som inte sker inom näringsverksamhet skulle bidragsbrottsligheten utredas genom åtgärder som är anpassade för de särskilda drag som är utmärkande för brottskategorin, exempelvis genom nära samarbeten med myndigheter likt Skatteverket och Finanspolisen.

Nyckelord:

Kriminologi, begreppsanalys, ekonomisk brottslighet, white collar crime, bidragsbrottslighet

Innehåll

1	Inledning	5
1.1	Bakgrund och syfte	5
1.2	Frågeställning	6
1.3	Avgränsning	6
1.4	Disposition	6
2	Metod och material	7
3	Tidigare forskning kring definitionsproblemtiken	11
3.1	Tidigare forskning.....	11
3.2	Gemensamma drag inom den tidigare forskningen	13
4	De teoretiska utgångspunkterna: Hur kan ekonomisk brottslighet definieras?	14
4.1	White collar crime eller ekonomisk brottslighet?.....	14
4.2	Kriminologiska defintioner	15
4.2.1	Sutherland.....	15
4.2.2	Clinard, Quinney och Wilderman	16
4.2.3	Träskman	17
4.2.4	Tiedemann	18
4.3	Kriminalpolitiska definitioner	19
4.3.1	Justitieutskottet och regeringen	19
5	Bidragsbrottslighet	21
5.1	Vad är ett bidragsbrott?	21
5.2	Bidragsbrottslighetens omfattning	21
5.3	Vilka begår ekonomisk brottslighet och bidragsbrott?	22
5.4	Arbetet mot ekonomisk brottslighet och bidragsbrott.....	24
6	Kan Mål B 2832-10 anses vara ekonomisk brottslighet?	26
6.1	Mål B 2832-10	26
6.2	Analys: Mål B 2832-10 utifrån definitionerna av ekonomisk brottslighet.....	27
7	Avslutande analys och diskussion	29
8	Käll- och litteraturförteckning	33
8.1	Offentliga tryck.....	33
8.2	Litteratur	33
8.3	Rapporter	34
8.4	Sökdatabaser.....	34
8.5	Elektroniska källor	35

Förkortningar

BrB	Brottsbalken
BRÅ	Brottsförebyggande rådet
Et al.	Et alia (med andra)
EU	Europeiska Unionen
FUT	Delegationen mot felaktiga utbetalningar
ISF	Inspektionen för socialförsäkringen
JuU	Justitieutskottet
PM	Promemoria
Prop.	Proposition
RF	Regeringsformen
RO	Riksdagsordningen
SFS	Svensk författningssamling
Skr.	Skrivelse
SOU	Statens offentliga utredningar

1 Inledning

1.1 Bakgrund och syfte

Jag läser min sjätte termin på kriminologikandidatprogrammet vid Lunds Universitet och skriver nedanstående uppsats som mitt avslutande projekt under utbildningen. Parallellt med min kandidat i kriminologi har jag även läst på juristprogrammet i Lund. Mitt intresse för juridiken har medfört att jag inom kriminologin har haft en inriktning mot kriminalpolitiken, det vill säga mot strategier för brottsbekämpning och brottsprevention. Genom att tillgodogöra mig djupare kunskaper inom kriminalpolitiken anser jag att jag kommer att få goda erfarenheter inför mitt framtida arbetsliv. Att skriva ett arbete med enbart en kriminolog-sociologisk inriktning skulle således inte vara förenligt med syftet med min utbildning.

I min uppsats har jag valt att fördjupa mig i den ekonomiska brottsligheten och vad ekonomisk brottslighet egentligen kan anses vara. Mitt ämnesval har sin grund i en diskussion i från en föreläsning i kursen Kriminologi A vid Stockholms Universitet. Föreläsaren kom i från Ekobrottsmyndigheten och frågade oss studenter vad ekonomisk brottslighet var. Vissa av studenterna räknade upp olika brott, som i media brukar beskrivas som typiska ekobrott, och andra försökte sig på definitioner likt ”brott där personer tar pengar i från sin arbetsplats” eller ”brott där gärningsmannen lurar åt sig pengar utan våld”. Kriminologi A var den första kursen jag läste på universitetsnivå och jag förväntade mig att det fanns ett rätt svar, men både jag och mina kursare blev ställda när föreläsaren berättade att det inte finns en enhetlig definition av vad som är ekonomisk brottslighet. Föreläsaren visade på sin Powerpoint definitioner av bland annat kriminologen Edwin Sutherland och det svenska justitieutskottet, och förklarade att ingen av dessa definitioner var en felaktig definition. En av de diskussionerna som avslutade föreläsningen, och som jag fortfarande finner intressant, handlade om i fall vi behöver en definition av ekonomisk brottslighet eller inte.

När det nu var tid för mig att skriva min kandidatuppsats ville jag hitta tillbaka till den föreläsning från hösten 2006 som fångade mitt intresse. För att kunna studera denna problematik närmare har jag valt att ta avstamp i brottskategorin bidragsbrott. Media rapporterar ofta om brott i form av fusk med assistansersättning eller arbetslöshetskassan. I vissa nyhetssändningar talas det om att bidragsbrottsligheten är ett ekonomiskt brott och i andra reportage görs inte denna koppling. Mitt syfte med uppsatsen är att problematisera

etablerade kriminologiska definitioner av ekonomisk brottslighet utifrån brottskategorin bidragsbrott, för att på så sätt få en bättre insikt i definitionsproblematiken. Till skillnad från tidigare forskning utför jag en begreppsanalys där jag studerar definitionerna i ett konkret sammanhang. Jag anser att liknande studier behövs för att illustrera hur definitionsproblematiken framför allt kan påverka kvalitativ kriminologisk forskning negativt.

1.2 Frågeställning

Min huvudfråga är i vilken mån bidragsbrott kan anses vara ekonomisk brottslighet. För att komma ner på djupet i frågeställningen har jag tänkt besvara en rad underfrågor. För det första ställer jag mig frågan hur ekonomisk brottslighet kan definieras. För det andra ämnar jag besvara vilka som begår ekonomisk brottslighet och bidragsbrott, samt hur denna brottslighet utreds och bekämpas i Sverige. Avslutningsvis tänker jag behandla frågorna om vilket behov som finns av en enhetlig definition av ekonomisk brottslighet, samt vilka konsekvenserna skulle bli om bidragsbrottslighet skulle anses vara ekonomisk brottslighet.

1.3 Avgränsning

Jag har valt att koncentrera mig till fem definitioner av ekonomisk brottslighet. I arbetet finns det ingen målsättning att finna den rätta definitionen. Syftet är istället att belysa skillnaderna mellan definitionerna, för att på så sätt tydligare kunna förklara utifrån vilka definitioner bidragsbrott kan anses vara ekonomisk brottslighet. Jag kommer i uppsatsen inte att gå in djupare på kriminologiska teorier om varför personer begår ekonomisk brottslighet. Fokus kommer istället att vara på statistik och forskning, som framför allt svenska myndigheter har genomfört, för att beskriva brottsituationen i Sverige.

1.4 Disposition

Arbetet kommer att inledas med att det i det andra kapitlet sker en närmare redogörelse för den metod jag har använt mig av i uppsatsen, mitt val av definitioner, samt vilket material uppsatsen bygger på. I det tredje kapitlet kommer en framställning att ske av den tidigare forskningen kring definitionsproblematiken. I det fjärde kapitlet kommer jag att beskriva uppsatsens teoretiska utgångspunkter i form av de kriminologiska definitionerna av ekonomisk brottslighet. I det femte kapitlet kommer jag att gå närmare in på bidragsbrottsligheten. En kortare genomgång kommer först att ske av vad bidragsbrottslighet

är. Kapitlet kommer sedan att behandla i vilken omfattning bidragsbrottslighet begås i Sverige, vilka som begår såväl ekonomisk brottslighet som bidragsbrott, samt hur denna brottslighet idag utreds och bekämpas i Sverige. I uppsatsens sjätte kapitel kommer en beskrivning att ske av ett hovrättsmål, där den tilltalade har dömts för grovt bidragsbrott. Efter en kortare genomgång av målet följer en analys av om målet kan anses vara ekonomisk brottslighet eller inte, utifrån de redan redovisade definitionerna. Tanken med kapitlet är att föra in definitionerna i ett konkret sammanhang, samt att tydliggöra för läsaren skillnaderna mellan definitionerna, och varför bidragsbrott i vissa fall kan anses vara ekonomisk brottslighet, och i andra fall inte. I det sjunde kapitlet kommer ytterligare en analysdel att följa, där jag ämnar besvara frågorna kring varför det behövs en definition av ekonomisk brottslighet, samt vad skillnaden skulle bli om bidragsbrottslighet kan anses vara ekonomisk brottslighet. Kapitlet kommer även att innehålla en diskussion kring intressanta aspekter som kommit fram i arbetet.

2 Metod och material

De samhällsvetenskapliga metoderna är förbundna med olika uppfattningar om hur den sociala verkligheten ska studeras.¹ Denna uppsats är en teoretisk undersökning, och min forskning kommer därmed varken att ha en kvalitativ eller kvantitativ karaktär. För att få insikt i de olika sätten att beskriva ekonomisk brottslighet har jag istället använt mig av en begreppsanalys. I en begreppsanalys är syftet att utreda ett begrepps betydelse och användningsområde. Segesten menar i sin bok *Vårdforskningens begrepp (2006)* att målsättningen med en begreppsanalys är att forskaren ska ta fram begreppets karaktäristiska drag utifrån dess förutsättningar och konsekvenser.² Allmänna definitioner av begrepp sker dagligen genom en praktisk slutledning i form av konstateranden som ”detta är en hund”. Dock finns det andra begrepp som inte kan definieras utifrån samma självklarhet och genom att vi endast observera fenomenet. Svante Bohman beskriver i sin bok *What is concept analysis? (1992)* att analytikern i början av en begreppsanalys är medveten om begreppet på ett obestämt sätt, men inte om dess konkreta bestämdhet. I en begreppsanalys ska ett konstaterande ske likt, om A är B, och B är C, så är A detsamma som C. Begreppsanalysen

---

¹ Bylund Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder*, Liber, Malmö 2006, s. 16.

² Segesten Kerstin, *Vårdforskningens begrepp: engelsk-svensk svensk-engelsk*, Studentlitteratur, Lund 2006, s. 52.

blir på så sett ett logiskt arbete där motsägelsefulla konsekvenser ska elimineras för att fenomenet ska kunna definieras.³ I mitt arbete finns det ingen strävan att fullt ut beskriva begreppet ekonomisk brottslighet. Jag anser inte att någon av de fem definitionerna utgör en felaktig definition. Syftet med mitt arbete är istället att förstå definitionerna, samt att tydliggöra skillnaderna dem emellan.

Valet av kriminologiska teorier har skett med utgångspunkten att få en så stor bredd som möjligt mellan de olika definitionerna. Att jag endast har fem definitioner är för att ett större antal skulle medföra att materialet blev överblickbart och skulle försvåra möjligheten att studera materialet på djupet. Definitionerna har valts med förhoppningen att täcka in olika tidsperioder, både ett svenskt och ett internationellt perspektiv, samt såväl kriminologiska definitioner som kriminalpolitiska definitioner. Materialet har hämtats in dels genom sökningar i Lunds Universitets sökdatabas Lovisa, men även genom litteratur ifrån Stockholms stadsbibliotek.

I avsnittet rörande bidragsbrottslighet har jag arbetat utifrån en rättsdogmatisk metod, eftersom strävan har varit att förmedla gällande rätt. Kriminologi beskrivs i Sarneckis bok *Introduktion till kriminologi (2003)* som strafflagstiftningens sociologi, brottslighetens sociologi, det brottsliga beteendets socialpsykologi och straffets- och straffsystemets sociologi. Sarnecki menar att kriminologin kan sägas inkräkta på andra vetenskapliga områden, och däribland juridiken.⁴ Vid en tillämpning av den rättsdogmatiska metoden föreligger synsättet att rättsregler finns och att de går att skilja ifrån andra normer i samhället. Metoden används för att ta fram den gällande rätten och forskaren ämnar fastställa hur rättsregler ska tillämpas. En rättskälla ifrågasatt inte i den rättsdogmatiska metoden, utan en rättsregel tas för sanning.⁵ I mitt arbete har jag framför allt använt mig av bidragsbrottslagen samt lagstiftningens tillhörande förarbeten. Anledningen till att jag framför allt studerat dessa rättskällor är för att jag har läst den svenska lagstiftningen teleologiskt, det vill säga att lagtexten har tolkas utifrån dess tänkta syfte och ändamål.⁶ Det material jag använt kommer ifrån sökdatabaserna Karnov och InfoTorg. För att läsaren tydligare ska förstå bidragsbrottslighetens utbredning i Sverige har jag även studerat tidigare forskning i form av

---

³ Bohman Svante, *What is concept analysis?*, Almqvist & Wiksell International, Lund 1992, s. 44ff och 73ff.

⁴ Sarnecki Jerzy, *Introduktion till kriminologi*, Studentlitteratur, Lund 2003, s. 17f.

⁵ Hydén Håkan, *Rättssociologi som rättsvetenskap*, Studentlitteratur, Lund 2002, s. 10ff och 57.

⁶ Lehrberg Bert, *Praktisk juridisk metod*, 6:e uppl., Institutet för Bank- och affärsjuridik AB, Uppsala 2010, s. 180ff.

vilka det är som begår ekonomisk brottslighet och bidragsbrottslighet, samt hur denna brottslighet bekämpas. Valet av material har skett med utgångspunkt i sökningar på framför allt Brottsförebyggande rådets (i fortsättningen BRÅ) hemsida, Ekobrottsmyndighetens hemsida samt litteratur som jag tillägnat mig genom sökningar i den nämnda databasen Lovisa. Den brottsstatistik som använts i avsnittet rörande bidragsbrottsligheten i Sverige är främst uppgifter som är hämtade ur polisens brottsmisstankeregister. Uppgifterna ger således inte en helt korrekt bild av hur många det är som faktiskt begår bidragsbrott, utan endast hur många det är som har varit misstänkta för brottet. Det kan därmed vara både fler eller färre som begår dessa brott då alla som är misstänkta inte åtalas eller fälls, samt att det kan finnas ett mörkertal som vi inte känner till. Den rättsdogmatiska metoden har jag även använt i min genomgång av *Mål B 2832-10*. Målet har använts för att sätta in begreppet ekonomisk brottslighet i ett konkret sammanhang. Jag har valt ett mål ifrån hovrätten som den situation i vilken jag vill föra in begreppet, vilket således kräver en, i enlighet med kriminologins tvärvetenskapliga karaktär, mindre juridisk framställning. *Mål B 2832-10* har jag valt då fallet är relativt enkelt att beskriva, det vill säga att målet innehåller inte några komplicerade omständigheter eller tvetydigheter. Bidragsformen sjukersättning är inte heller en förmån som i sig skapar frågetecken, och jag tror inte att det för läsaren kommer att uppstå några svårigheter med att förstå när det sker en felaktig utbetalning. Målet lämpar sig därmed som analysunderlag för de fem definitionerna.

Bylund beskriver i sin bok *Samhällsvetenskapliga metoder (2006)* att det som talar emot en kombination av forskningsstrategier är för det första att olika strategier bygger på skilda kunskapsteoretiska teser, det vill säga att varje forskningsmetod är kopplad till olika epistemologiska och ontologiska värderingar. För det andra menar Bylund att varje metod står för ett eget paradigm, det vill säga att metoderna har en utgångspunkt som inbegriper ett eget synsätt och tillvägagångssätt, vilket är så pass nära kopplat till metoden att det inte går att kombinera forskningen med ytterligare en metod.⁷ Jag anser att mitt val att använda såväl en begreppsanalys som en rättsdogmatisk metod inte kommer att innebära så stora problem. Detta då jag inte har använt mina metoder i en triangulering för att säkerställa de resultat en metod har gett med resultatet från en annan metod. Den huvudsakliga metoden i mitt fall är begreppsanalysen, som används för att beskriva begreppet ekonomisk brottslighet, vilket huvudsakligen är ett kriminologiskt begrepp. Den rättsdogmatiska metoden har jag använt för

---

⁷ Bylund (2006), s. 408f.

att fastställa begreppet bidragsbrott, vilket är ett juridiskt begrepp i form av en brottsrubricering med tillhörande lagtext. Den rättsdogmatiska metoden blir i denna uppsats ett sätt att använda och konkretisera begreppsanalysen, då jag anser att en begreppsanalys utan ett konkret sammanhang inte ger lika stor tyngd till analysen. Så även om begreppsanalysen och den rättsdogmatiska metoden, liksom beskrivningen ifrån Bylund, har olika synsätt och tillvägagångssätt så används metoderna inte här för att säkerställa varandra, vilket jag anser eliminerar en möjlig problematik.

Uppsatsens reliabilitet, det vill säga dess tillförlitlighet, har sin grund i mitt val av material. Reliabilitet står för huruvida undersökningens resultat skulle bli detsamma om den genomfördes på nytt, eller om resultatet beror på tillfälliga betingelser.⁸ Forskningsresultatet kan för det första bli ett annat om forskaren som upprepar studien använder andra definitioner. Det finns självfallet även en möjlighet att en annan forskare inte finner att definitionerna har det fokus eller syfte jag anser att de har. För att minimera dessa risker har jag studerat tidigare forskning kring definitioner av ekonomisk brottslighet. Jag har även använt mig av originalkällor vid begreppsanalysen för på så sätt undvika omtolkningar eller översättningsmissar. Validiteten i en uppsats som denna handlar om att bedöma om undersökningens slutsatser hänger ihop eller inte, det vill säga om undersökningen verkligen visar det som det skulle spegla.⁹ Validiteten hänger ihop med reliabiliteten och genom att välja mina källor och definitioner utifrån vad som kan anses vara kriminologiskt relevant, och att genomföra begreppsanalysen efter de riktlinjer som har presenterats, är jag av uppfattningen att uppsatsen kommer att ha god validitet.

Vad gäller de etiska aspekterna så bygger inte denna uppsats på intervjuer eller enkäter, och det finns således inga intervjupersoner eller respondenter att ta hänsyn till i arbetet. Den enda etiska aspekt som jag kommit i kontakt med i uppsatsskrivandet var vid genomgången av *Mål B 2832-10*. Målet presenterades på sökdatan InfoTorg med den tilltalades fullständiga namn. Jag anser inte att det finns någon relevans i att namnge den tilltalade i mitt referat, utan jag har istället valt att anonymisera personen med dennes initialer. Dock anser jag det betydelsefullt att skriva ut målets fulla referensnummer, då en fingering av målnumret skulle försvåra möjligheterna till replikation.

---

⁸ Ibid., s. 43.

⁹ Ibid., s.43f.

3 Tidigare forskning kring definitionsproblematiken

3.1 Tidigare forskning

I *BRÅ-PM 1996:5 Ekonomisk brottslighet - Den rättsliga processen* diskuteras att det inte finns någon allmänt accepterad definition av ekonomisk brottslighet. I rapporten uttrycks att en förklaring till detta kan vara att begreppsbildningen varken har varit enbart juridiskt inriktad eller enbart kriminologiskt inriktad. Rapporten jämför detta med andra definitioner av brott, liksom förmögenhetsbrott, där det är tydligare vilka brott som enligt svensk lagstiftning omfattas (8-12 kap BrB). Rapporten menar att en lika tydlig förklaring till vilka brott som enligt svensk lagstiftning är ekonomisk brottslighet inte finns, vilket enligt deras slutsatser kan vara för att arbetet både har varit kriminologiskt och juridiskt, och därmed har dragit åt två olika håll.¹⁰

I *SOU 1996:1* uttrycktes att kunskapen om den ekonomiska brottslighetens omfattning, former och konsekvenser är bristfälliga. En förklaring till den otillräckliga forskningen anser utredningen vara att det allmänt sett bedrivs så lite kriminologisk forskning i Sverige, samt att den ekonomiska brottsligheten är av komplex karaktär, vilket kräver att olika vetenskaper i högre grad samarbetar än inom annan forskning¹¹

BRÅ rapport 1999:7 Forskning om ekonomisk brottslighet – en översikt menar att definitionsfrågan inom ekobrottsforskningen är teoretiskt viktig, men även praktiskt viktig för rättspolitiska prioriteringar. Vissa forskare är exempelvis bara intresserade av de gärningar som är straffbelagda, medan andra intresserar sig för gärningar som även är klandervärda. De menar att det för kriminalpolitiken är viktigt att kunna ange vad man vill bekämpa. Är en definition vag är risken påfallande att ökade resurser för brottsbekämpningen av ekonomisk brottslighet inte kommer att leda till någon förändring, eftersom det inte är tydligt vad som ska bekämpas.¹²

I *SOU 2007:8* belyses att frågan om vad som ingår i begreppet ekonomisk brottslighet inte har ett svar, och att det inte heller lär få ett entydigt svar eftersom begreppet har en skiftande innebörd beroende på i vilket sammanhang det sätts in i. Själva använder forskarna i *SOU*

---

¹⁰ BRÅ-PM 1996:5, s. 17.

¹¹ SOU 1996:84, s. 11f.

¹² BRÅ Rapport 1999:7, s. 41ff.

2007:8 justitieutskottets definition som forskningsunderlag och de beskriver även vilken innebörd de själva lägger i begreppet och hur de ser på definitionens kriterier.¹³

Bergqvist menar i sin bok *Räkna med den ekonomiska brottsligheten – Om det kvantitativa studiet av ekonomisk brottslighet (2007)*, att det inte är möjligt att hitta den verkliga kärnan i begreppet ekonomisk brottslighet. Bergqvist uttrycker att det som definitionerna har gemensamt är att ekonomisk brottslighet begås inom det ekonomiska systemet. En sådan definition skulle dock, enligt Bergqvist, bli alltför urvattnad och skulle inte kunna användas effektivt.¹⁴ Att det inte finns någon definition som anses vara den vedertagna leder dock, enligt Bergqvist, till problem då det har en negativ påverkan på exempelvis kriminalstatistiken. Enligt Bergqvist medför det svårigheter att jämföra statistik när undersökningarna har definierat ekonomisk brottslighet olika. Frånvaron av tillförlitliga uppgifter medför brister i statistiken, vilket orsakar osäkerhet och förvirring, och leder i sin tur till ett onödigt utrymme för spekulationer. Bergqvist menar att detta är farligt då det finns ett mycket stort behov av kunskap om den ekonomiska brottslighetens omfattning och karaktär.¹⁵

I *Smugglingsbrott som ekonomisk och organiserad brottslighet (2009)* beskriver Sjöstrand att ekonomisk brottslighet har definierats på flera olika sätt, men ofta med den gemensamma nämnaren att det beskriver brottslighet som sker i vinningssyfte samt inom ramen för en näringsverksamhet. Sjöstrand lyfter fram att allt högre röster har uttryckt ett behov av att den ekonomiska brottsligheten ska sättas in i ett vidare perspektiv för att fler brott ska kunna föras in under rubriceringen. Sjöstrand menar även att avgränsningar mot näringsverksamhet i definitionerna av ekonomisk brottslighet har lett till att vissa brott osynliggjorts, likt olika former av maktmissbruk inom myndigheter.¹⁶ Sjöstrand uttrycker att definitionsproblematiken inte endast är ett dilemma för bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten, utan även för bekämpningen av den organiserade brottsligheten. Inom forskningen av den organiserade brottsligheten varierar definitionerna istället beroende på hur

---

¹³ SOU 2007:8, s. 137ff.

¹⁴ Bergqvist Martin, *Räkna med den ekonomiska brottsligheten – Om det kvantitativa studiet av ekonomisk brottslighet*, Kriminologiska Institutionens avhandlingsserie nr 22, Stockholm 2007, s. 207ff.

¹⁵ *Ibid.*, s. 20f.

¹⁶ Sjöstrand Malin, *Smugglingsbrott som ekonomisk och organiserad brottslighet*, Santérus Förlag, Stockholm 2009, s. 60-67.

starkt definitionerna betonar drag som omfattning, kontinuerlig karaktär eller verksamhet med bestämd inriktning.¹⁷

3.2 Gemensamma drag inom den tidigare forskningen

Gemensamt för den tidigare forskningen kring definitionsproblematiken av begreppet ekonomisk brottslighet är de kritiska rösterna till hur forskningen har bedrivits. Det talas om att forskningen kring ekonomisk brottslighet är bristfällig och att samarbetet mellan olika forskningsinstitutioner är mycket dåligt. Med tanke på områdets komplexa karaktär medför det stora problem. Bland annat lyfter forskningen fram att det finns en praktisk betydelse av en tydlig definition, då det visar rättsväsendet vad det är som ska bekämpas samt på vilka områden som resurser skall läggas. En bristfällig definition kan även, likt vad som beskrevs av *SOU 2007:8*, leda till att forskningen väljer olika definitioner till grund för sin forskning samt tolkar definitionerna på ett eget sätt. Det leder således, likt vad Bergqvist beskrev, till att forskningen inte går att jämföra samt ger ett stort utrymme för spekulationer.

Resultaten som den tidigare forskningen har presenterat har i det fortsatta uppsatsarbetet gjort mig mer uppmärksam på vad definitionsskillnaderna faktiskt kan leda till. Med hjälp av brottskategorin bidragsbrottslighet kan de skillnader som den tidigare forskningen beskriver bli tydligare, och vi kan bättre förstå de problem som beskrevs ovan. Bilden av det nuvarande forskningsläget och vilka konsekvenser definitionsproblematiken medför kommer även att vara av stor betydelse för den avslutande diskussionen, där ett resonemang kommer att föras kring vilka åtgärder som bör genomföras för att denna problematik ska kunna lösas. Sjöstrand beskrev hur trenden idag är att vilja utvidga begreppet ekonomisk brottslighet till att inte bara omfatta brott som begås inom en näringsverksamhet för att på så sätt lyfta fram dolda brottskategorier. Genom att problematisera de etablerade definitionerna samt genom att granska det brottsbekämpande arbetet, kan ett ställningstagande tas i frågan om ett inkluderande eller ett exkluderande av kravet om näringsverksamhet bör ske inom definitionen av ekonomisk brottslighet, eller om det är andra avgränsningar eller utvidgningar som bör genomföras.

---

¹⁷ Ibid., s. 85ff.

4 De teoretiska utgångspunkterna: Hur kan ekonomisk brottslighet definieras?

Som nämndes inledningsvis ska fem definitioner av ekonomisk brottslighet skärskådas. De fem definitionerna är definitionerna ifrån den amerikanske kriminologen Edwin Sutherland, de amerikanska kriminologerna Marshall Clinard, Richard Quinney och John Wilderman, den svenske straffrättsprofessorn Per-Ole Träskman, den tyske kriminologen och juristen Klaus Tiedemann, och det svenska justitieutskottet och regeringen. Definitionerna kommer att delas upp i två kategorier, där den första kategorin utgörs av kriminologiska definitioner av ekonomisk brottslighet och den andra kategorin gäller kriminalpolitiska definitioner. Tanken med uppdelningen är att tydliggöra att de kriminalpolitiska definitionerna inte bara har till syfte att föra den kriminologiska forskningen framåt, utan att de, till skillnad från de kriminologiska teorierna, även har ett samhällspolitiskt syfte. De fem definitionerna kommer alla att belysas utifrån hur personerna bakom definitionerna har valt att avgränsa begreppet ekonomisk brottslighet, definitionens huvudfokus, samt vad syftet har varit med definitionen.

4.1 White collar crime eller ekonomisk brottslighet?

Inledningsvis anser jag det relevant att klargöra skillnaderna mellan begreppen *white collar crime* och *ekonomisk brottslighet*. Begreppet *white collar crime* är kopplat till begreppet *white collar jobs*, vilket kan översättas till kontorsjobb och står i motsatsförhållande till så kallade *blue collar jobs*, vilket således är så kallade arbetarjobb. *White collar crime* åsyftar brott som begås av personer med arbeten som kan anses vara av hög social status.¹⁸ I Sverige översattes *white collar crime* inledningsvis med begreppet manschettbrottslighet. Skillnaden mellan ekonomisk brottslighet och manschettbrottslighet är att begreppet manschettbrottslighet, och motsvarigheten *white collar crime*, tar sikte på gärningsmannen och dennes sociala status, medan begreppet ekonomisk brottslighet istället fokuserar på brottstypen och motivet.¹⁹ Även om det finns en skillnad mellan begreppen kommer ekonomisk brottslighet i denna uppsats att användas utan att det läggs någon ytterligare tyngd eller åtskillnad i användandet.

---

¹⁸ Sarnecki (2003), s. 324.

¹⁹ Lindberg Sven-Åke, *Ekonomisk brottslighet – ett samhällsproblem med förhinder*, Studentlitteratur, Lund 2011, s. 102.

4.2 Kriminologiska definitioner

4.2.1 Sutherland

Edwin Sutherland var en amerikansk kriminolog som år 1939 introducerade begreppet white collar crime i ett anförande vid *The American Sociology Society*. År 1949 tog han åter upp begreppet white collar crime och försökte då att definiera begreppet.²⁰

”White collar crime may be defined approximately as a crime committed by a person of respectability and high social status in the course of his occupation”²¹

Sutherlands definition har ett fokus på förövaren och dennes sociala status, samt ett fokus på att brottet ska begås inom personens näringsverksamhet. Sutherland exkluderade därmed de brott som personer med hög social status begår utanför sitt yrke, likt misshandel eller våldtäkt. Hans definition exkluderade även framgångsrika personer i den undre världen, eftersom de för samhället i stort inte kan anses vara av hög social status.²² När Sutherland presenterade sin definition, fanns det inga kända kriminologiska teorier kring ekonomisk brottslighet. I sin bok kritiserade Sutherland tidigare teorier för deras bristfälliga förklaringar till brottslighet som begås av den högre samhällsklassen. Sutherland menade att forskningen i allt för stor utsträckning hade studerat brott utifrån faktorer som kunde kopplas till fattigdom, vilket inte kunde förklara den ekonomiska brottsligheten.²³ Sutherland grundade sitt arbete på studier av kriminalitet inom det amerikanska affärslivet på 1940-talet, och menade att resultaten indikerade att hans teori, *differentiella associationer*, var den teori som bäst kunde förklara ekonomisk brottslighet samt brottslighet i stort. Teorin går ut på att ett kriminellt beteende utvecklas i en miljö där gärningen uppmuntras och som är isolerad i från en miljö där den inte uppmuntras. Brott begås när fördelarna med gärningen överväger nackdelarna.²⁴ Sutherland har fått kritik för att de studier som hans definition bygger på, handlar om företagens brottslighet, likt varumärkesbrott eller oriktiga uppgifter i marknadsföring, medan hans definition fokuserar på de individer som begår brotten.²⁵

---

²⁰ Clinard Marshall B, Quinney Richard, Wilderman John, *Criminal System Behavior: A Typology*, 3:e utgåvan, Anderson Publishing Company, Cincinnati OH 1994, s. 171.

²¹ Sutherland Edwin, *White Collar Crime*, The Dryden Press, New York NY 1949, s. 9.

²² Ibid., s. 9f.

²³ Ibid., s. 18.

²⁴ Ibid., s. 234-256.

²⁵ Clinard et al. (1994), s. 195.

4.2.2 Clinard, Quinney och Wilderman

Clinard och Quinney formulerade på mitten av 1970-talet en definition om ekonomisk brottslighet.²⁶ Denna definition har dock omarbetats, och år 1994 presenterade de tillsammans med Wilderman nedanstående definition:

”An expansion of the concept white-collar crime to include all violations that occur in the course of occupational activity – regardless of the social status of the offender/.../We are dividing white-collar crime into these two distinct types: occupational crime and corporate crime. Occupational crime consists of offenses committed by individuals for themselves in the course of their occupations. Corporate crime consists of the offenses committed by corporate officials on behalf of the corporations themselves”²⁷

Clinard, Quinney och Wildermans (i fortsättningen Clinard et al.) definition tar avsteg ifrån Sutherlands fokus på förövaren. De menar att det väsentliga inte är personens sociala status, utan att den ekonomiska brottsligheten utförs inom personens legala yrkesverksamhet. Det är istället den brottsliga handlingen som Clinard et al. lyfter fram i sin definition. De uttrycker att den ekonomiska brottsligheten kan delas upp i två kategorier av brott. För det första talar de om occupational crime (yrkesbaserad brottslighet), med vilket de avser ekonomiska brott som begås för den egna vinningens skull. Den andra kategorin kallar de för corporate crime (företagsbrott), vilket avser brott som begås av anställda eller ägare till förmån för företaget.²⁸ Clinard et al. menar att den organiserade brottsligheten är en separat brottskategori från den ekonomisk brottslighet. Dock lyfter de fram att det inom corporate crime kan förekomma brott med anknytning till brottslighet av organiserad karaktär.²⁹ Likt Sutherland, försöker de att hitta en förklaring till ekonomisk brottslighet. De anser att deras teori *Typology of criminal behavior systems* är den teori som bäst kan förklara fenomenet. Teorin går ut på att allt mänskligt socialt beteende utgörs av mönster, och att dessa mönster kan förstås utifrån system av handlingar. De menar att det är aspekter som karaktären av förövaren, gruppstöd och sociala reaktioner som avgör varför olika brott begås och varför en person begår brott.³⁰

---

²⁶ Lindgren (2011), s. 104.

²⁷ Clinard et al. (1994), s. 172f.

²⁸ Ibid., s. 173.

²⁹ Ibid., s. 191.

³⁰ Clinard et al. (1994), s. 14f.

4.2.3 Träskman

På 1970-talet presenterade straffrättsprofessorn Per-Ole Träskman nedanstående definition av ekonomisk brottslighet:

”Med ekonomins kriminalitet avses/.../brottslighet som består av missbruk av det sociala förtroendet som är en grundförutsättning för ekonomiskt samgående och som sker vid utövande av näringsverksamhet”³¹

I *BRÅ Rapport 1979:1 Ekonomisk brottslighet* utvecklar Träskman definitionen vidare:

”Det är motiverat att dela upp den ekonomiska brottsligheten i två huvudgrupper, å ena sidan brott som begås i samband med ekonomisk verksamhet, som i och för sig är legal, och å andra sidan brott som består i ekonomisk verksamhet, som i och för sig är olaglig, med andra ord ekonomisk verksamhet som såsom sådan är straffbelagd”³²

Träskmans första definition tar sikte på brottets handling och på att den ska vara ett missbruk av det sociala förtroendet. Definitionen indikerar även ett fokus på den skada som ekonomisk brottslighet bedöms medföra. Träskman ställer också upp som krav att brottet ska ske inom en näringsverksamhet. I den utvecklade definitionen mjukas dock kravet på näringsverksamhet upp till förmån för att även inkludera den organiserade brottsligheten. Träskman använder beteckningen ”ekonomins kriminalitet” när han talar om den ekonomiska brottsligheten och syftar därmed, enligt *SOU 1996:84*, på handlingar som kränker det sociala förtroendet, vilket är en grundförutsättning för att näringsverksamhet ska få bedrivas. Träskmans syfte är främst vetenskapligt, vilket enligt det nämnda betänkandet *SOU 1996:84* kan skådas i att definitionen bygger på ett sociologiskt brottsbegrepp, vilket inte bara inkluderar överträdelser av straffrättsliga normer, utan även överträdelser av näringslivets egna normer, likt handlingar som strider mot god bokföringssed.³³ Träskman verkar således inte, trots sin yrkesbakgrund, försöka sig på en legal definition utan en kriminologisk definition.

---

³¹ Bergqvist (2007), s. 37; N.U.B 1977:25, s. 179f.

³² BRÅ Rapport 1979:1, s. 51.

³³ SOU 1996:84, s. 18f; N.U.B 1977:25 s. 179f.

4.2.4 Tiedemann

Klaus Tiedemann är en tysk kriminolog och jurist. I mitten av 1970-talet publicerade Tiedemann *Phenomenology of Economic Crime* (1976). I sin bok uttrycker Tiedemann att hans definition av ekonomisk brottslighet har som utgångspunkt att straffrätten är något som betonar brottet och inte förövaren, och att synen på ekonomisk brottslighet måste fokusera på om handlingen hotar att skada det ekonomiska systemet i samhället eller inte.³⁴

“Economic crimes are such prohibited ways of acting, which injure or endanger the protected economic interests of the community/.../The effects of economic delinquency must be such as to disturb or endanger economic life or the economic system (above and beyond individual interests)”³⁵

Av Tiedemanns definition går det att utläsa ett fokus på brottets handling och effekter. Definitionen är, till skillnad från Clinard et al. och Sutherlands definitioner, mycket rymlig, det vill säga fler brottskategorier kan utifrån Tiedemanns definition anses vara ekonomisk brottslighet. Detta främst då Tiedemann inte exkluderar brott som inte begås inom näringsverksamhet, vilket vi såg i såväl Sutherlands fall som hos Clinard et al. Tiedemann har uttryckt att många kriminologer har valt att endast studera ekonomisk brottslighet utifrån den definition som Sutherland presenterat, och att mycket missas i dessa studier. Han menar att det måste ske en bättre samordning inom den kriminologiska forskningen för att forskningen ska kunna användas i ett brottsförebyggande syfte, och för att vi ska få en djupare förståelse kring brottslighet av organiserad karaktär, som finns inom den ekonomiska brottsligheten. I Tiedemanns bok framgår att hans syfte inte bara var kriminologiskt, om än till största delen. Tiedemann hade också en kriminalpolitisk vinkel och han refererar i sin bok till den praxis som på 1970-talet hade antagits inom den Europeiska Gemenskapen om att föra en effektiv förenad politik kring olika konkurrensbrott. Tiedemann uttryckte ett behov av att nå en harmonisering inom gemenskapen, vad gäller synen och regleringen av brott som rör ekonomiska aspekter.³⁶

---

³⁴ Tiedemann Klaus, *Phenomenology of Economic Crime*, Council of Europe Conseil De L'Europe, Strasbourg 1976, s. 2.

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid., s. 13 och 51ff.

4.3 Kriminalpolitiska definitioner

4.3.1 Justitieutskottet och regeringen

4.3.1.1 Justitieutskottet

Justitieutskottets definition från 1980/81 kan anses vara helt kriminalpolitisk. Dock hänvisar såväl BRÅ:s rapporter som kriminologisk doktrin i hög grad till denna definition.³⁷ Sarnecki skriver även i sin bok *Introduktion till kriminologi (2003)* att justitieutskottets definition är den definition som har haft störst inflytande på den svenska forskningen.³⁸ Jag finner det därmed relevant att även inkludera denna definition i arbetet.

Justitieutskottet är en partineutral riksdagsgrupp som utreder ärenden för rättsväsendets olika myndigheter. Justitieutskottet har rätt att presentera sina förslag inför riksdagen i form av så kallade utskottsinitiativ.³⁹ Justitieutskottets betänkande *JuU 1980/81:21* belyste att det, med tanke på de krav om lagstiftningsåtgärder och insatser för att bekämpa ekonomiska brottsligheten som hade lagts fram i tidigare motioner, fanns ett behov av en definition av ekonomisk brottslighet, för att förtydliga vilken brottslighet som åsyftades.⁴⁰

”Till ekonomisk brottslighet räknas/.../sådan kriminalitet som har ekonomisk vinning som direkt motiv. Härutöver skall brottsligheten/.../ha kontinuerlig karaktär, bedrivs på ett systematiskt sätt och förövas inom ramen för näringsverksamhet som i det enskilda fallet utgör själva grunden för de kriminella handlingarna”⁴¹

Det är karaktären av brotten, det vill säga handlingen som står i fokus för justitieutskottets definition. Definitionen ställer upp som krav att handlingen ska ske i näringsverksamhet, samt ge ekonomisk vinning. Härutöver ska brottsligheten vara av kontinuerlig karaktär och bedrivs systematiskt. Beroende på hur högt vi ställer kraven på kontinuerlig och systematisk karaktär kommer definitionen bli snävare. Betänkandet uttrycker även att de ekonomiska brotten ofta kan vara såväl av kvalificerad art som av stor omfattning, samt röra betydande samhällsliga värden. Betänkandet gör dock en avgränsning mot den organiserade

---

³⁷ Bergqvist (2007) s. 38; SOU 2007:8 s. 137ff; SOU 1996:84, s. 17f; BRÅ-PM 1996:5, s. 18f; Svensson Bo, *Ekonomisk kriminalitet*, Tholin/Larsson/Gruppen, Göteborg 1983, s.13ff.

³⁸ Sarnecki (2003), s. 326f.

³⁹ 3:7 Riksdagsordningen (RO); 4:3 Regeringsformen (RF);

http://www.riksdagen.se/templates/R_SubStartPage_6363.aspx, hämtad den 6 december 12:08

⁴⁰ JuU 1980/81:21, s. 62.

⁴¹ Ibid.

brottsligheten och anser att det inte är ekonomisk brottslighet. Enligt betänkandet var definitionens syfte att fungera som underlag för brottsbekämpande myndigheter i form av polis- och åklagarmyndigheterna. I betänkandet yttrades att den ekonomiska brottsligheten uppskattas vara mycket omfattande i Sverige, och att den påverkar statens finanser negativt. Det ansågs därmed vara av stor vikt att denna brottslighet utreds och beivras effektivt.⁴²

4.3.1.2 Regeringen

Efter att justitieutskottet presenterade sin definition på 80-talet kom den dåvarande socialdemokratiska regeringen under mitten av 90-talet med ett eget yttrande. Det är inte fastlagt om yttrandet är en separat definition eller ett tillägg till justitieutskottets definition. Regeringen uttalade i *Skr. 1994/95:217* att det efter *JuU1980/81:21* har skett en utveckling inom den ekonomiska brottsligheten. De menade att fler handlingar bör tillhöra kategorin ekobrott. Regeringen uttalade att de inte formulerat en ny definition av begreppet ekonomisk brottslighet, men att det förutom utskottets definition även bör tilläggas följande.⁴³

”Utvecklingen har gått därhän att också andra former av straffbara handlingar kan räknas in i den ekonomiska brottsligheten/.../Klart är att den ekonomiska brottsligheten kan se ut på många olika sätt. Det handlar ofta men inte alltid om brott som begås i näringsverksamhet”⁴⁴

Genom att utvidga begreppet till att även omfatta brott som inte sker inom näringsverksamhet menade regeringen att det i begreppet ekonomisk brottslighet även skulle innefattas olagliga transaktioner med värdepapper, skattebrott, samt olika former av bidragsfusk. Regeringen uttryckte att utvecklingen inom den ekonomiska brottsligheten sker snabbt och att yrkeskriminella i allt högre grad begår ekonomiska brott. Regeringen öppnade således upp för att även inkludera vissa former av organiserad brottslighet i definitionen. Skrivelsen presenterades, likt justitieutskottets betänkande, i syfte att framlägga en strategi för samhällets åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten. Ökad tonvikt skulle, enligt förslaget, läggas på det förebyggande arbetet, samt att myndigheterna i större mån skulle arbeta problemorienterat och i större samverkan med varandra.⁴⁵

---

⁴² Ibid., s. 62f.

⁴³ *Skr. 1994/95:217* s. 5.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Ibid., s. 5ff.

5 Bidragsbrottslighet

5.1 Vad är ett bidragsbrott?

Med bidragsbrott avses enligt bidragsbrottslagen (SFS 2007:612) bidrag, ersättningar, pensioner och lån för personligt ändamål, som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Migrationsverket, Arbetsförmedlingen, kommunerna eller arbetslöshetskassorna. En person som lämnar oriktiga uppgifter eller som inte anmäler att förhållanden är ändrade, vilket medför att personen inte längre har rätt till samma bidrag, gör sig skyldig till bidragsbrott. Det är straffbelagt såväl om felaktiga belopp betalas ut som om det föreligger en fara för att bidraget utbetalas felaktigt på grund av att bidragstagaren inte anmält ändrade förhållanden. Föreligger brott kan fängelse upptill två år utdömas. Om brottet anses vara grovt oaktsamt, det vill säga om förmånstagaren har varit medveten om att de uppgifter som denne har lämnat kan vara felaktiga, men inte kontrollerar det, kan straffas med böter eller högst ett års fängelse. Om brottet rör stora belopp, begås med hjälp av falska handlingar, begås systematisk eller i större omfattning, kan brottet vara grovt.⁴⁶ Bidragsbrottslagen har varit i kraft sedan år 2007. Innan dess hörde brottet till brottskategorin bedrägeri. Regeringen ansåg dock att det skulle bli tydligare för allmänheten, domstolarna och media om brottet fick en speciallagstiftning. Tanken var att ändringen skulle leda till att bidragsbrottsligheten skulle få mer uppmärksamhet, det skulle bli tydligare hur allvarlig denna brottslighet är och det skulle underlätta förståelsen för vad som är ett bidragsbrott.⁴⁷

5.2 Bidragsbrottslighetens omfattning

Enligt *Prop. 2006/07:80* är det uppskattningsvis 60 % av statens totala utgifter som går till ersättningar, bidrag och andra förmåner, vilket år 2005 motsvarade cirka 520 miljarder kronor.⁴⁸ Försäkringskassan har granskat sina utbetalningar, vilket omfattade de tio förmånsslagen sjukpenning, föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning, sjukersättning, aktivitetsstöd, tandvård, assistansersättning, underhållsstöd, bostadsbidrag och bostadstillägg för pensionärer. Sammanlagt bedömde Försäkringskassan att deras utbetalningar år 2005 uppgick till 152 miljarder kronor. Av dessa beräknades 0,8 % vara felaktiga utbetalningar, vilket omfattade cirka en miljard kronor. Enligt Försäkringskassans kalkyler skulle det år

---

⁴⁶ Bidragslagen (2007:612), 1-4 §§; *Prop. 2006/07:80* s. 56ff.

⁴⁷ *Prop. 2006/07:80*, s. 73ff.

⁴⁸ *Ibid.*, s. 11.

2001 ha anmälts 154 fall av bidragsfusk till polisen varav 33 ledde till fällande dom. År 2006 rörde det sig om 1010 anmälda fall, varav 171 stycken ledde till fällande dom.⁴⁹

5.3 Vilka begår ekonomisk brottslighet och bidragsbrott?

Den genomsnittlige ekobrottslingen i Sverige är enligt brottsstatistiken en man i fyrtioårsåldern, som är svensk medborgare och småföretagare. Han är oftast ostraffad eller har möjligen begått något enstaka brott. Han lever under välordnade sociala förhållanden, men har ofta ekonomiska problem samt överkonsumerar alkohol. Den genomsnittlige ekobrottslingen har sällan akademisk examen utan snarare en kortare utbildning. Ju större ekobrott det rör sig om desto mer socialt väletablerad brukar gärningsmannen vara.⁵⁰

Ekobrottslingen målas ofta upp som motsatsen till den så kallade ”vanlige” brottslingen. Precis som att så kallad ”vanlig brottslighet” förknippas med en ung man i från stökiga familjeförhållanden, som bor i ett fattigt och bråkigt bostadsområde, så är den ekonomiska brottslingen förknippad med medelålders män i från stabila och välordnade förhållanden. Weisburd, Wheeler, Waring och Bode (i fortsättningen Weisburd et al.) har genomfört studien, *Crimes of the Middle Classes (1991)*, där de har granskat vilka det är som begår olika former av ekonomisk brottslighet i USA. Weisburd et al. menar att det finns en hierarkiordning, utifrån brottens komplexitet bland undersökningens brottskategorier där skatteflykt och förskingring med bankmedel tillhör de lägre kategorierna och de högre kategorierna utgörs av konkurrensbrott och aktie- och investeringsbedrägeri. I undersökningen visade det sig att de personer som begått konkurrensbrott och aktie- och investeringsbedrägeri i högre grad var förmögna vita medelålders män med en stabil anställning i tjänstesektorn och utan brottsligt förflutet. I de så kallade lägre kategorierna av brott var persongruppen yngre, i högre grad kvinnor samt hade oftare en icke-vit bakgrund. De hade även sämre ekonomi, samt en lägre och osäkrare position på sin arbetsplats.⁵¹ Weisburd et al. belyser i sin studie att endast omständigheten att en person har en anställning på ett företag inte medför att denne har tillgång till företagets resurser. En person med en hög position har bättre möjligheter att begå stora ekonomiska brott än en person som har en lägre anställning. Eftersom vita medelålders män är de som oftast sitter på företagets höga poster är

---

⁴⁹ Ibid., s. 23-29.

⁵⁰ BRÅ-PM1996:5 s. 10.

⁵¹ Weisburd David, Wheeler Stanton, Waring Elin, Bode Nancy, *Crimes of the Middle Classes – White-Collar Offenders in the Federal Courts*, Yale University Press, New Haven 1991, s. 47-65 och 180ff.

det, enligt Weisburd et al., de som i högre grad har möjlighet att begå allvarlig ekonomisk brottslighet. Weisburd et al. uttrycker att det mycket sällan är den lägre samhällsklassen som begår ekonomisk brottslighet, men att det inte heller bara är överklassen som begår dessa brott. Istället menar de att den ekonomiska brottsligheten framför allt är brott som begås av medelklassen. Ekobrottslingarna i USA har, enligt Weisburd et al., i stort sett samma sociala status som den genomsnittlige amerikanen har, sett till lön, bostadsförhållanden och familjeförhållanden.⁵² Weisburd et al., menar att det vanligaste skälet till att personer begår ekonomisk brottslighet är för att de hamnar i en situation där de riskerar att förlora en livsstil de har vant sig vid och där de tror att förhållandena snart kommer att bli bättre, men att de just nu måste begå dessa handlingar.⁵³

Vad gäller bidragsbrottslighet i Sverige så är det av Försäkringskassans polisanmälda ärenden drygt hälften av de anmälda personerna som är kvinnor och knappt hälften som är män. Detta kan jämföras med övrig brottslighet där andelen misstänkta kvinnor är runt 20 %. En förklaring har i doktrin angetts vara att bidragsbrotten i stor mån grundar sig i verkliga skador eller sjukdomar, vilka sedan överutnyttjas. Då män och kvinnor i ungefär samma grad drabbas av skador och sjukdomar, borde således även tillfällena till brott vara lika stort.⁵⁴

Enligt *Rapport 2011:12 Bidragsbrott och Skattebrott* av Inspektionen för socialförsäkringen (i försättningen ISF) och BRÅ finns det olika kategorier av personer som begår bidragsbrott. För det första berättar de om personer som hamnar där mer av en slump. Det vill säga att personen beviljas förmåner på korrekta grunder, vilket sedan övergår till att vara olagligt då förmånstagaren inte anmäler ändrade förhållanden. I rapporten talas det om att människor ofta har en helhetssyn på sin tillvaro och att de försöker att göra det bästa av situationen, vilket kan resultera i att de bortser ifrån lagstiftningen för att de anser att bidragen inte räcker till. En motsatt grupp till dessa, menar rapporten, är de gärningspersoner som är organiserade i sin jakt på bidrag. Enligt rapporten finns det ett klientel som inte bryr sig om vilket bidragsslag de utnyttjar, utan de söker de bidrag som genererar mest pengar.⁵⁵ Bidrag i kombination med svartarbete kan, enligt rapporten, beskrivas som en fattigdomsfälla då bidragen inte utgör stora belopp, och svartarbete i sig oftast ger en låg lön och en låg pension. Enligt rapporten är

---

⁵² Ibid., s. 61f.

⁵³ Ibid., s. 189.

⁵⁴ Örnemark Hansen Helén, *Vem tjänar på bidragsbedrägeri? Festskrift till Madeleine Leijonhufvud*, Norstedt Juridik, Stockholm 2007, s. 491.

⁵⁵ ISF och BRÅ Rapport 2011:12, s. 8.

dessa personer inte rädda för att bli påkomna eller för återkrav, då de ändå inte har pengar att betala tillbaka med. Dock är de rädda för att mista bidraget.⁵⁶

Personer kan enligt *Rapport 2011:12* även begå bidragsbrott som ett led i en näringsverksamhet. För det första kan brottsligheten ske i ett vinstmaximerande syfte inom en näringsverksamhet, för det andra kan bidragsbrott begås som ett sätt att rädda ett företag i kris och för det tredje kan bidragen vara ett sätt att fullt ut kunna fokusera på en hobbyverksamhet som egentligen är en näringsverksamhet. Exempelvis talas det i rapporten om en företagare som lämnat över företaget till sonen när denne blir myndig och själv blir sjukskriven. Dock är det företagaren som i realiteten utför allt arbete och erhåller både lön och sjukersättning.⁵⁷

De nämnda undersökningarna beskriver ekonomisk brottslighet som en form av brottslighet som inte bara begås av personer i högt uppsatta positioner på ett företag, utan det anges bland annat vara ett sätt att hantera en situation som har gått över styr. En liknande beskrivning som Weisburd et al. har av ekonomisk brottslighet återfinns även i *Rapport 2011:12* där bidragsbrottsligheten beskrivs som ett resultat av en helhetssyn på tillvaron där bidragen inte räcker till. I studien av Weisburd et al. framgår det även att det inte bara är vita medelålders män som begår ekonomisk brottslighet, utan att det även finns mindre allvarliga former av ekonomisk brottslighet som i hög grad begås av både kvinnor och av personer med icke-vit bakgrund, vilket även bekräftas i beskrivningen av vilka det är som begår bidragsbrott. Möjligen passar därmed beskrivningar, likt den genomförd av Sutherland, inte in på dagens form av ekonomisk brottslighet eftersom den endast kan beskriva allvarliga former av ekonomisk brottslighet och inte de mindre allvarliga brottskategorierna.

5.4 Arbetet mot ekonomisk brottslighet och bidragsbrott

Svenska myndigheters arbete mot den ekonomiska brottsligheten kom igång först på 1970-talet, och hösten 1976 tillsatte Rikspolisstyrelsen en arbetsgrupp mot ekonomisk brottslighet. Rapporten som presenterades år 1977 lämnade förslag på förbättringar gällande samarbete mellan polis och andra berörda myndigheter. Förslagen genomfördes dock inte och under 1980-talet kom intresset för den ekonomiska brottsligheten att avta. Det var först under 1990-talet som diskussionen tog fart igen efter att flera stora bankkriser och brottshärvor avslöjats.

---

⁵⁶ Ibid., s. 69.

⁵⁷ Ibid., s. 33-40.

Skr. 1994/95:217 presenterade en ny samarbetsstrategi för att få bukt med den ekonomiska brottsligheten och ytterligare resurser tillfördes vederbörande myndigheter. Under 1990-talet presenterades även ett förslag på att inrätta en så kallad ekobrottsmyndighet. Myndigheten skulle arbeta med kvalificerad ekonomisk brottslighet, vilket krävde spetskompetens, myndighetssamarbeten och internationella kontakter.⁵⁸

Om vi ser till hur arbetet bedrivs idag så kan det nämnas att Ekobrottsmyndigheten fortfarande är verksam och har som uppgift att bekämpa och förebygga ekonomisk brottslighet. Då den ekonomiska brottsligheten ofta är komplicerad arbetar det ekonomer, jurister och poliser på myndigheten. Ekobrottsmyndigheten samarbetar ofta med andra myndigheter, såsom Skatteverket, Kronofogdemyndigheten och Finanspolisen. De utreder exempelvis bokföringsbrott, skattebrott, konkursrelaterade brott och brott mot EU:s finansiella intressen. Enligt Ekobrottsmyndighetens hemsida arbetar de inte med bedrägerier, utan det utreds vid den allmänna åklagarmyndigheten,⁵⁹ vilka idag är en myndighet som är överbelastad med arbetsuppgifter.⁶⁰ Den bidragsbrottslighet som är kopplad till organiserad brottslighet eller andra former av ekonomisk brottslighet, utreds dock i hög grad av Ekobrottsmyndigheten samt andra berörda myndigheter.⁶¹ Vad gäller de resurserna som tilldelas de olika åklagarmyndigheterna kan nämnas att rättsväsendets anslag för år 2012, ska uppgå till ungefär 38 miljarder kronor. Av dessa kommer 1238 miljoner kronor att tilldelas den allmänna åklagarmyndigheten och 438 miljoner kronor kommer att gå till Ekobrottsmyndigheten.⁶²

Framför allt är det de utbetalande myndigheterna som utreder bidragsbrottsligheten. När en utbetalande myndighet, likt Försäkringskassan, misstänker att det har skett en felaktig utbetalning utreds först ärendet internt innan det sker en polisanmälan. Ofta är de utredningar som lämnats till polisen så gott som klara för att åtal ska kunna väckas. I *Rapport 2011:12* av ISF och BRÅ föreslås dock att det måste ske ett större utbyte av information mellan myndigheterna. De anser att ökade spaningsresurser ska ges till polisen, och att polis och

---

⁵⁸ Magnusson Dan, Sigbladh Roland, *Ekonomisk brottslighet – så skyddar du dig och din verksamhet*, Björn Lundén Information AB, Näsviken 2001, s. 236f; SOU 1996:84, s. 21f; BRÅ-PM 1996:5, s. 37ff.

⁵⁹ <http://www.ekobrottsmyndigheten.se/vart-arbete/>, hämtad den 14 oktober 12:59.

⁶⁰ http://www.jusek.se/templates/JK_SimplePage.aspx?id=53405, hämtad den 14 december 16:16

⁶¹ ISF och BRÅ Rapport 2011:12, s. 15.

⁶² <http://www.regeringen.se/sb/d/1912/a/70938>, hämtad den 11 november 11:57.

åklagare tidigare måste kopplas in i bland annat försäkringskassans kontrollutredningar.⁶³ Rapporten nämner även att de berörda myndigheterna måste arbeta närmare Skatteverket eftersom bidragen och ersättningarna ofta bestäms utifrån den redovisade inkomsten, och att det således med ett samarbete går att säkerställa om utbetalningarna är korrekta eller inte.⁶⁴ Nämnas kan dock att de utbetalande myndigheterna och organisationerna arbetar tillsammans i Delegationen mot felaktiga utbetalningar (i fortsättningen FUT). Delegationen grundades med syftet att få ett helhetsgrepp om felaktiga utbetalningar inom trygghetssystemen.⁶⁵

6 Kan Mål B 2832-10 anses vara ekonomisk brottslighet?

6.1 Mål B 2832-10

Mål B 2832-10 kommer nedan att beskrivas utifrån både tingsrättens och hovrättens dom. Den tilltalade har anonymiserats med hänsyn till den personliga integriteten. Målet kommer delvis att granskas utifrån en rättsdogmatisk metod, men syftet är ej att utföra en rättslig genomgång av om rekvisiten för bidragsbrott är uppfyllda, utan sker för att målet ska kunna jämföras med definitionerna av ekonomisk brottslighet.

Mål B 2832-10, från Hovrätten för västra Sverige, berör ett grovt bidragsbrott, där den tilltalade har fått sjukersättning utbetald till sig, trots att denne förvärvsarbetat. Enligt domstolen uppgår de felaktiga utbetalningarna till 300 000 kr avseende perioden augusti 2007 till augusti 2009. Med tanke på den betydande summan, och att brottet har varit avsiktligt, bedömde domstolen gärningen som grov. Den tilltalade, S K, har enligt den bakgrund som presenterades i tingsrättens dom, efter en längre sjukskrivning i april 2004 tillerkänts sjukersättning. S K:s arbetsförmåga bedömdes då vara helt eller i det närmaste helt och varaktigt nedsatt. Efter detta har S K varit i kontakt med Försäkringskassan om möjligheterna till att kunna arbeta kortare perioder. S K har då fått information om att en mottagare av sjukersättning kan arbeta högst tre månader och ändå behålla sin ersättning. S K fick även information om möjligheterna att hålla sjukersättningen vilande under 24 månader och då kunna förvärvsarbeta utan att det ursprungliga beslutet skulle upphöra. Enligt Försäkringskassans kontroll har S K haft en förvärvsinkomst om 158 911 kr under år 2007

---

⁶³ ISF och BRÅ Rapport 2011:12, s. 82.

⁶⁴ Ibid., s. 13.

⁶⁵ Ibid., s. 14ff; Prop. 2006/07:80, s.65.

och 100 611 kr år 2008, vilket motsvarade 1292 arbetstimmar och överstiger hur mycket S K får arbete när han erhåller sjukersättning. S K medger att han har arbetat utan att kontrollera hur mycket som var tillåtet. Han uppger att han inte har haft för avsikt att luras, utan att det har handlat om slarv. Tingsrätten såväl som hovrätten ansåg att S K:s invändning om att han inte insett att han inte fick arbeta inte varit trovärdig med tanke på de kontakter han har haft med Försäkringskassan. Då S K ej anmält de ändrade förhållandena har S K, enligt domstolen, gjort sig skyldig till grovt bidragsbrott.

6.2 Analys: Mål B 2832-10 utifrån definitionerna av ekonomisk brottslighet

Mål B 2832-10 handlar om en person som felaktigt erhåller sjukersättning. Sjukersättning betalas ut av Försäkringskassan, som är en statlig myndighet, och de 300 000 kr som S K har erhållit, kan således anses medföra skada på samhällets ekonomi. S K:s månadsinkomst har varit cirka 10 000 kr exklusive ersättningen och S K kan med sin låga förvärvslön inte anses vara en person av hög social status. S K:s bidrag har inte betalats ut som ett led i en näringsverksamhet och har inte heller varit av organiserad karaktär, utan de kortare anställningar denne har haft har varit tillfälliga yrken för att få in pengar. Likt beskrivningen från *Rapport 2011:12* hade S K förmodligen inte inledningsvis syftet att begå bidragsbrott, utan märke med tiden att pengarna inte räckte till och att något behövde göras för att han skulle få bättre levnadsvillkor.

Sutherlands definition har ett fokus på förövaren och ställer för det första upp krav på dennes höga sociala status, och för det andra att brottet sker som ett led i en näringsverksamhet. I *Mål B 2832-10* föreligger ingen av dessa karaktäristika och slutsatsen kan således dras att det nämnda fallet, utifrån Sutherlands beskrivning av begreppet, inte kan anses vara ekonomisk brottslighet. Vi såg även i avsnitt 5.3 att bidragsbrottslighet kan beskrivas som en fattigdomsfälla, vilket starkt talar emot att Sutherlands definition skulle inbegripa bidragsbrottslighet. Bidragsbrottsligheten kan dock, enligt *Rapport 2011:12*, ske inom en näringsverksamhet. Om *Mål B 2832-10* istället hade begåtts av en person med en bra inkomst, med en högt uppsatt position i ett företag och där syftet hade varit att få in pengar till företaget hade bidragsbrottet möjligen kunnat omfattas av Sutherlands definition.

Definitionen av Clinard et al. fokuserar på den brottsliga handlingen och de ställer upp som krav att brottet sker i en näringsverksamhet och att brottet handlar om ekonomisk vinning, antingen för företaget eller för förövaren. *Mål B 2832-10* skulle således, med de ursprungliga omständigheterna, inte anses vara ekonomisk brottslighet enligt Clinard et al. I *Rapport 2011:12* nämndes tre former av bidragsbrottslighet som kunde anses ske inom ett företag. Det var brottslighet i ett vinstmaximerande syfte, brott som begicks för att rädda ett företag i kris eller bidragsbrott som fungerade som ett sätt att fullt ut kunna fokusera på en hobbyverksamhet. I rapporten nämndes ett exempel där en man anställt sin son på företaget samtidigt som han anmält sig själv vara i behov av sjukersättning, och där mannen sedan var den som arbetade och fick lön. Om någon av de omständigheterna istället hade förelegat hade *Mål B 2832-10* utifrån Clinard et al. definition kunnat anses vara ekonomisk brottslighet.

Träskmans definition fokuserar för det första på handlingen och för det andra på den skada brottet medför genom att vara ett missbruk av det sociala förtroendet. Träskmans första definition ställde upp som förutsättning att brottet skedde inom en näringsverksamhet. Denna definition vidgades som sagt till att även inkludera illegala verksamheter. *Mål B 2832-10* kan anses vara ett missbruk av det sociala förtroendet då ersättningen har betalats ut på grund av att gärningsmannen inte informerat Försäkringskassan om sitt förvärvsarbete och på så sätt lurat till sig pengar. *Mål B 2832-10* verkar inte handla om en organiserad brottslighet och sker inte heller som ett led i en näringsverksamhet. Det framgick dock av *Rapport 2011:12* att bidragsbrottslighet kan ske inom en näringsverksamhet, och om någon av de tre nämnda omständigheter hade förelegat i *Mål B 2832-10* skulle bidragsbrottet möjligen, enligt Träskmans definition, kunnat anses vara ekonomisk brottslighet.

För Tiedemann var det effekterna som avgjorde om ett brott kunde anses vara ekonomisk brottslighet eller inte. Enligt definitionen skulle brottet skada det ekonomiska systemet. Bidrag och ersättningar fick vi reda på i avsnitt 5.2 betalas ut av staten, däribland sjukersättning. Det var enligt statens och Försäkringskassans utredningar stora belopp som betalades ut och som betalades ut felaktigt. Brottsligheten kan således anses skada det ekonomiska systemet. Målet bör därmed vara ekonomisk brottslighet enligt Tiedemann.

I justitiekammarens definition är det handlingen som är den avgörande faktorn för om ett brott ska anses vara ekonomisk brottslighet. Enligt definitionen ska ett brott, för att vara ekonomisk

brottslighet, ha ekonomisk vinning som målsättning, vara av kontinuerlig och systematisk karaktär samt ske i en näringsverksamhet. I *Mål B 2832-10* gav den felaktiga sjukersättningen gärningsmannen ekonomisk vinning. Betalningarna tilldelades gärningsmannen varje månad under två års tid utan att denne anmälde ändringar, vilket bör anses vara både kontinuerligt och systematiskt. I *Mål B 2832-10* har brottet dock inte skett i en näringsverksamhet och bör därmed inte, enligt justitieutskottets definition, vara ekonomisk brottslighet. Likt för Clinard et al. och Träskmans definition hade målet emellertid kunnat anses vara ekonomisk brottslighet om det istället hade begåtts i enlighet med de tre i *Rapport 2011:12* uppräknade kategorier för bidragsbrottslighet inom företag. För regeringens omarbetade definition borde dock *Mål B 2832-10* utan att omständigheterna behöver ändras vara ekonomisk brottslighet då de tar bort kravet på näringsverksamhet. Regeringen nämnde till och med i sin skrivelse att bidragsfusk är en av de brottskategorier som de anser bör klassas som ekonomisk brottslighet.

Beroende på vilka särdrag som personerna bakom definitionerna ställer upp i sina definitioner av ekonomisk brottslighet kommer bidragsbrottsligheten ibland att omfattas av begreppet och ibland inte. Dock var det inte bara definitionernas drag som kunde ha skiftande karaktär, utan även själva brottsligheten. Bidragsbrottsligheten kunde enligt den tidigare genomgången i vissa fall ske inom en näringsverksamhet och ibland inte. Brottsligheten kunde vidare vara ett sätt för förövaren att få kontroll över sin ekonomiska situation och i andra fall vara ett led i en större organisation där syftet var att komma åt de mest vinstbringande bidragen.

7 Avslutande analys och diskussion

Att de olika definitionerna har haft allt ifrån förövaren till handlingen eller brottets effekter i fokus kan förklaras med definitionernas skilda utgångspunkter, det vill säga om personerna bakom definitionerna har haft som syfte att föra den kriminologiska forskningen framåt, eller att utveckla en kriminalpolitisk strategi för bekämpning av ekobrott. Andra begrepp, likt organiserad brottslighet, är också moderna begrepp som på samma sätt saknar en tydlig avgränsning på grund av att forskningen dragit åt olika håll utan att forskningsinstitutionerna har samverkat. Precis som för den ekonomiska brottsligheten finns det olika definitioner av organiserade brottslighet. Vad gäller den organiserade brottsligheten har de olika definitionerna istället varierande krav på bland annat verksamhetsform, anknytning till platser, och struktur. I den tidigare forskningen nämns att en anledning till att det inte finns

någon enhetlig definition är att den kriminologiska forskningen inte är så omfattande i Sverige, och att frågan således inte har utretts i den mån den borde. Genom att lägga ner ytterligare resurser på den kriminologiska forskningen, och på att få de olika vetenskaperna att samarbeta, skulle en bättre överblick av dagens ekonomiska brottslighet kunna nås.

Definitionerna av ekonomisk brottslighet har som sagt olika karaktäristika och syften. Jag menar dock att det bland definitionerna även går att spåra en viss utveckling. Sutherland var den som först kom med en tydlig definition av ekonomisk brottslighet. Sutherland hade ingen föregångare att jämföra sin definition med utan hans syfte var att lyfta fram en form av kriminalitet som inte betonades i den dåtida forskningen. Att Sutherlands definition fokuserar i så hög grad på förövaren är förmodligen för att det för Sutherland var av stor vikt att skilja denna form av brottslighet från den ”vanliga” brottsligheten som begicks av lägre samhällsklasser. För att visa på dessa skillnader och utesluta andra kriminologiska teoriers förklaring till brottsligt beteende lyfte Sutherland fram förövarens sociala status. En tydlig utveckling från Sutherlands definition var Clinard et al. som tog ett avstamp i Sutherlands arbete. Dock tog de bort kravet på förövarens status och istället flyttade fokus till själva handlingen. Clinard et al. öppnade även upp för att inkludera vissa former av organiserad brottslighet i sin definition, vilket även kan ses i Träskmans, Tiedemanns och den svenska regeringens beskrivningar. Tiedemanns definition var även den definition som hade brottets effekter som utgångspunkt, en trend som jag menar kom tillbaka i mitten av 1990-talet när regeringen tog bort justitieutskottets krav på näringsverksamhet. Även Träskmans första definition omarbetades genom att det strikta kravet på legal näringsverksamhet togs bort. Jag menar att den allmänna tendensen bland dessa definitioner är att det har skett en utvidgning av den definition som formulerades av Sutherland, i form av att fokus flyttats bort från förövaren och mer mot handlingen och brottets effekter. Dessutom har den organiserade brottsligheten i form av illegal verksamhet allt mer inkluderats.

Så varför behöver vi då en definition av ekonomisk brottslighet? I kapitel 3 belystes problem som är förknippade med den oenighet som finns kring begreppet ekonomisk brottslighet. Dels lyftes det fram att en vag definition kan leda till att de resurser som läggs på bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten inte leder till någon förändring om det inte är tydligt vad det är som ska bekämpas. Den tidigare forskningen talade även om att de olika definitionerna orsakar problem inom kriminalstatistiken. Bland annat beskrevs det i *SOU 2007:8* att

betänkandets studie utgick i från justitieutskottets definition och att de i sitt metodavsnitt beskrev hur *de* tolkade justitieutskottets uppställda krav för om ett brott ska räknas till ekonomisk brottslighet eller inte. Om alla kvalitativa studier utgår ifrån olika definitioner och har skilda tolkningar av definitionernas särdrag, hur ska studierna då kunna användas och byggas vidare på. I den tidigare forskningen har det getts uttryck för att det behövs bättre kunskap kring den ekonomiska brottslighetens utbredning, omfattning och utveckling. Frågan är om dessa kunskaper kan nås om alla kvalitativa studier arbetar utifrån olika perspektiv. Det bästa sättet för att förstå den ekonomiska brottslighetens karaktär, och hur brottsligheten bör utredas och bekämpas, tror jag endast kan ske utifrån en enhetlig definition. Så vem ska då ge efter för att en enhetlighet ska uppnås? Bergqvist beskrev i sin avhandling att det som definitionerna av ekonomisk brottslighet har gemensamt är att de inkluderar brottslighet som begås inom det ekonomiska systemet. Likt vad Bergqvist beskrev så kan dock en sådan definition lätt bli urvattnad. Jag tror emellertid att en allt för avgränsad definition inte heller är den rätta vägen att gå. För som vi kunde se i avsnitt 5.3 så stämmer inte Sutherlands beskrivning av varför en ekobrottsling begår brott överens med de intervjuer och den statistik som bland annat Weisburd et al. och *Rapport 2011:12* presenterat, utan ekobrottslingen begick ofta brott som ett sätt att hantera en uppkommen krissituation alternativt för att få det ekonomiska läget att gå ihop. I Weisburd et al. studie framgick det även att det inte bara är överklassen i form av vita medelålders män som begår ekonomisk brottslighet utan att det även är yngre personer, kvinnor och personer med icke-vit bakgrund som begår dessa brott. Det framgick även att ekonomisk brottslighet snarare är ett medelklassbrott än ett överklassbrott. Dessa resultat talar således emot Sutherlands beskrivning av ekobrottslingen som en person med hög social status. Jag är av uppfattningen att om forskningen arbetar utifrån en definition likt Sutherlands så tappar studien de förövare som inte utgör den ”typiske ekobrottslingen” och ett fokus hamnar endast på den grupp, vilken i *Rapport 2011:12* beskrevs begå brott i ett vinstmaximeringssyfte. Jag menar att det inte bara är denna grupp som är intressant att studera, vilket är varför jag anser att en bredare definition bör användas.

Om vi då har kommit fram till att en definition inte bör ställa upp krav på förövares sociala status så har vi sedan kravet på näringsverksamhet. Enligt Sjöstrands beskrivning så har röster höjts för att även detta krav bör tas bort, för att på så sätt lyfta fram brottskategorier som maktmissbruk inom myndigheter. För varför ska inte myndigheternas verksamhet kunna inkluderas i den ekonomiska brottsligheten? Jag är av uppfattningen att även olika former av

förskingring och bedrägeri som begås med statliga medel bör inkluderas i kategorin ekobrott, det vill säga att det inte endast ska röra sig om företagsbrottslighet. På så sätt kommer brott likt bidragsbrottsligheten även att inkluderas, vilket jag inte tycker är fel med tanke på att omständigheterna kring varför personer begår dessa brott verkar stämma väl överens med studier kring varför personer begår ekonomisk brottslighet. Den ekonomiska brottsligheten skulle genom att vi tog bort såväl kravet på förövarens sociala status som kravet på näringsverksamhet få en definition som stämmer väl överens med Tiedemanns definition. En rymlig definition likt Tiedemanns tror jag skulle vara bra för forskningen då nya brott ständigt uppkommer och då det inte leder till att en brottskategori i vissa fall kan anses vara ekonomisk brottslighet och i andra fall inte. Dock menar jag inte med detta uttalande att Tiedemanns definition är den rätta definitionen, utan endast att jag anser att det skulle gynna den kvalitativa forskningen om de arbetade utifrån en bredare definition.

Vad skulle det då innebära om bidragsbrott räknas till ekonomisk brottslighet eller inte? Om vi ser till hur det svenska arbetet kring att utreda och beivra den ekonomiska brottsligheten ser ut idag så delas arbetet främst upp mellan myndigheterna utifrån olika brottskategorier. Bidragsbrott utreds idag inte av Ekobrottsmyndigheten, utan av den allmänna åklagarmyndigheten. Den allmänna åklagarmyndigheten får ungefär dubbelt så stora resurser som Ekobrottsmyndigheten. Dock arbetar Ekobrottsmyndigheten endast med några få brottskategorier, och det bör således finnas mer medel för Ekobrottsmyndigheten att använda till sina utredningar. En nackdel med att bidragsbrottslighet inte alltid kan anses vara ekonomisk brottslighet tror jag således kan vara att bidragsbrottsligheten inte bekämpas med lika stora resurser och med lika stor spetskompetens som om den entydigt hade ansetts vara ett ekobrott. Idag samarbetar Ekobrottsmyndigheten med andra viktiga brottsbekämpande myndigheter likt Finansinspektionen och Skatteverket. De kunskaper som Ekobrottsmyndigheten besitter kring hur och varför personer begår ekonomisk brottslighet tror jag skulle vara mycket gynnsamt i arbetet mot bidragsbrottsligheten. Jag vill inte påstå att den allmänna åklagarmyndigheten inte klarar av sina utredningar på ett fullgott sätt, men möjligen vore det bättre om myndigheten delades upp på flera specialmyndigheter som kunde forma samarbeten med berörda myndigheter och rekrytera personal som var behövlig inom det specifika området, likt att det finns ekonomer hos Ekobrottsmyndigheten. En sådan utveckling tror jag vore fördelaktig i kontrast till dagens överbelastade allmänna åklagarmyndighet.

8 Käll- och litteraturförteckning

8.1 Offentliga tryck

Bidragsbrottslagen (SFS 2007:612)

Brottsbalken (SFS 1962:700)

Riksdagsordningen (SFS 1974:153)

Regeringsformen (SFS 1974:152)

Mål B 2830:10

Prop. 2006/07:80 *Bidragsbrottslag*

SOU 2007:8 *Nya förutsättningar för ekobrottsbekämpning*

SOU 1996:84 *Ekobrottsforskning: betänkande*

Skr. 1994/95:217 *Samlade åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten*

JuU 1980/81:21 *Om den ekonomiska brottsligheten*

8.2 Litteratur

Bergqvist Martin, *Räkna med den ekonomiska brottsligheten – om det kvantitativa studiet av ekonomisk brottslighet*, Kriminologiska Institutionens avhandlingsserie nr 22, Stockholm 2007.

Bylund Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder*, Liber, Malmö 2006.

Bohman Svante, *What is concept analysis?*, Almqvist & Wiksell International, Lund 1992.

Clinard Marshall B, Quinney Richard, Wilderman John, *Criminal System Behavior: A Typology*, 3:e utgåvan, Anderson Publishing Company, Cincinnati OH 1994.

Hydén Håkan, *Rättssociologi som rättsvetenskap*, Studentlitteratur, Lund 2002.

Lehrberg Bert, *Praktisk juridisk metod*, 6:e uppl. Institutet för Bank- och affärsjuridik AB, Uppsala 2010

Lindgren Sven-Åke, *Ekonomisk brottslighet – ett samhällsproblem med förhinder*, Studentlitteratur, Lund 2011.

Magnusson Dan, Sigbladh Roland, *Ekonomisk brottslighet – Så skyddar du dig och din verksamhet*, Björn Lundén Information AB, Näsvisen 2001.

Sarnecki Jerzy, *Introduktion till kriminologi*, Studentlitteratur, Lund 2003.

Segesten Kerstin, *Vårdforskningens begrepp: engelsk-svensk svensk-engelsk*, Studentlitteratur, Lund 2006

Sjöstrand Malin, *Smugglingsbrott som ekonomisk och organiserad brottslighet*, Santérus Förlag, Stockholm 2009.

Sutherland Edwin, *White Collar Crime*, The Dryden Press, New York NY 1949.

Svensson Bo, *Ekonomisk kriminalitet*, Tholin/Larsson/Gruppen, Göteborg 1983.

Tiedemann Klaus, *Phenomenology of Economic Crime*, Council of Europe Conseil De L'Europe, Strasbourg 1976.

Weisburd David, Wheeler Stanton, Waring Elin, Bode Nancy, *Crimes of the Middle Classes – White-Collar Offenders in the Federal Courts*, Yale University Press, New Haven 1991.

Örnemark Hansen Helén, *Vem tjänar på bidragsbedrägeri?*, Festskrift till Madeleine Leijonhufvud, Norstedt Juridik, Stockholm 2007.

8.3 Rapporter

ISF och BRÅ Rapport 2011:12 *Bidragsbrott och skattebrott – Välfärdens dubbla kriminalitet*.

BRÅ Rapport 1999:7 *Forskning om ekonomisk brottslighet – Ett betänkande*

BRÅ-PM 1996:5 *Ekonomisk brottslighet - Den rättsliga processen*

BRÅ Rapport 1979:1 *Ekonomisk brottslighet – Rapport från en konferens den 12 och 13 februari 1979 i Stockholm*

Träskman Per-Ole, *Ekonomins kriminalitet*, Arbetsmaterial för sektion 3, sammanställt till nordiska rådets konferens Nyborg 1977, Straffsysteme i Norden, Nordiska Rådet N.U.B. 1977:25.

8.4 Sökdatabaser

BRÅ - Bra.se

InfoTorg - Infotorg.se

Karnov - Karnov.se

Lovisa - lovisa.lub.lu.se/cgi-bin/webgw/chameleon

8.5 Elektroniska källor

Ekobrottsmyndighetens hemsida -

<http://www.ekobrottsmyndigheten.se/vart-arbete/> hämtad den 14 oktober 12:59.

Juseks hemsida –

http://www.jusek.se/templates/JK_SimplePage.aspx?id=53405, hämtad den 14 december 16:16.

Regeringens hemsida -

<http://www.regeringen.se/sb/d/1912/a/70938>, hämtad den 11 november 11:57.

Riksdagens hemsida -

http://www.riksdagen.se/templates/R_SubStartPage____6363.aspx, hämtad den 6 december 12:08